

الاحكام (كفاية الفقه): محمد باقر السبزواری (م. ۱۰۹۰ق.)، به كوشش الواعظی، قم، النشر الاسلامی، ۱۴۲۳ق؛ **كلمة التقوى (فتاوى)**: محمد امين زين الدين، قم، مهر، ۱۴۱۳ق؛ **لسان العرب**: ابن منظور (م. ۷۱۱ق.)، قم، ادب الحوزه، ۱۴۰۵ق؛ **المبسوط فى فقه الاماميه**: الطوسى (م. ۴۶۰ق.)، به كوشش بهيودى، تهران، المكتبة المرتضوية: **المبسوط**: السرخسى (م. ۴۸۳ق.)، بيروت، دار المعرفة، ۱۴۰۶ق؛ **المجموع شرح المهذب**: النووى (م. ۶۷۶ق.)، دار الفكر؛ **المختصر النافع**: المحقق الحللى (م. ۶۷۶ق.)، تهران، البعثة، ۱۴۱۰ق؛ **مدارك العروة**: على پناه اشتهاردى (م. ۱۴۲۹ق.)، تهران، دار الاسوه، ۱۴۱۷ق؛ **مدارك الاحكام**: سيد محمد بن على الموسوى العاملى (م. ۱۰۹۰ق.)، قم، آل البيت (ع)، ۱۴۱۰ق؛ **المرتقى الى الفقه الارقى**: سيد محمد حسين روحانى (م. ۱۴۱۸ق.)، به كوشش سيد عبدالصاحب، تهران، المؤسسة الثقافيه، ۱۴۱۹ق؛ **مسالك الافهام الى تنقيح شرائع الاسلام**: الشهيد الثانى (م. ۹۶۵ق.)، قم، معارف اسلامى، ۱۴۱۶ق؛ **مصباح الهدى فى شرح العروة الوثقى**: ميرزا محمد تقى آملی (م. ۱۳۹۱ق.)، تهران، مؤلف، ۱۳۸۰ش؛ **معمد العروة الوثقى**: محاضرات الخوئى (م. ۱۴۱۳ق.)، الخخالی، قم، مدرسة دار العلم، ۱۴۰۴ق؛ **معجم مقاييس اللغة**: ابن فارس (م. ۳۹۵ق.)، به كوشش عبدالسلام، قم، دفتر تبليغات، ۱۴۰۴ق؛ **المغنى**: عبدالله بن قدامه (م. ۶۲۰ق.)، بيروت، دار الكتب العلميه؛ **المقنعه**: المفيد (م. ۴۱۳ق.)، قم، نشر اسلامى، ۱۴۱۰ق؛ **مناسك الحج**: ابوالقاسم خوئى (م. ۱۴۱۳ق.)، قم، چاپخانه مهر، ۱۴۱۱ق؛ **مناسك الحج**: سيد موسى شبيرى زنجانى، قم، مؤسسة الولاء للدراسات، ۱۴۲۱ق؛ **مناسك حج**: سيد على سيستانى؛ **مناسك حج**:

محمد فاضل لنكرانى؛ **مناسك حج**: وحيد خراسانى؛ **مناهج الاخيار فى شرح الاستبصار**: احمد علوى عاملى (م. ۱۰۶۰ق.)، قم، اسماعيليان؛ **مواهب الجليل**: الحطاب الرعينى (م. ۹۵۴ق.)، به كوشش زكريا عميرات، بيروت، دار الكتب العلميه، ۱۴۱۶ق؛ **مهذب الاحكام فى بيان الحلال و الحرام**: سيد عبدالاعلى سبزواری (م. ۱۴۱۴ق.)، قم؛ **المهذب البارع**: ابن فهد الحلّى (م. ۸۴۱ق.)، به كوشش العراقى، قم، نشر اسلامى، ۱۴۱۳ق؛ **نهاية المحتاج الى شرح المنهاج**: محمد بن ابى العباس احمد (م. ۱۰۰۴ق.)، بيروت، دار الفكر، ۱۴۰۴ق؛ **النهايه**: الطوسى (م. ۴۶۰ق.)، بيروت، دار الكتاب العربى، ۱۴۰۰ق؛ **وسائل الشيعه**: الحر العاملى (م. ۱۱۰۴ق.)، قم، آل البيت (ع)، ۱۴۱۲ق.

سيد اصغر حسينى

استقسام ← ازلام

استیگر، ونیفرد؛ بانوی ساکن استرالیا،

مسافر حج در ۱۹۲۷م. نگارنده کتاب

نواهای جاودانه (Always Bells)

ونیفرد استیگر (Winifred Stegar)^۱ یا استیگر

(Steger)^۲ (۱۸۸۲-۱۹۸۱م.)^۳ بر پایه پاره‌ای

1. Australia's Muslim Cameleers: Pioneers of the Inland 1860s- 1930s.
2. The Washerwoman's Dream: The Extraordinary Life of Winifred Steger.
3. Australia's Muslim Cameleers: Pioneers of the Inland 1860s- 1930s.

بود.^۵ در ۱۹ سالگی به مدت هفت ماه در معبدی بودایی اقامت کرد. در پکن در یک کارخانه ابریشم‌بافی به کار پرداخت. در آنجا با همسر آینده خود، علی، بازرگان مسلمان هندی تبار از خانواده‌ای ثروتمند و دانش‌آموخته دانشگاه آکسفورد، آشنا شد. پس از ازدواج، برای دیدن برادر علی، همراه او به کوئینزلند (Queensland) در شمال استرالیا سفر کرد.^۶ در همان جا هر دو برای پرورش شتر جهت حمل تجهیزات راه آهن، به استخدام دولت استرالیا درآمدند.^۷ او با دیدن رفتار پسندیده همسرش و آشنایی با آداب و رسوم مسلمانان آن منطقه، به اسلام گروید.^۸ از علی صاحب سه فرزند، دو پسر و یک دختر، شد^۹ و سرانجام به سال ۱۹۸۱م. در ۹۹ سالگی در آدلاید (Adelaide) در گذشت.^{۱۰}

هیلاری لیندسی در کتاب *رؤیاهای یک زن رختشویی: زندگی خارق‌العاده ونیفرد استیگر*

5. <http://www.dailytimes.com.pk/default.asp?P=2007/03/08\story-2007-3-8-pg>.

6. Muslim communities in Australia.

7. One thousand roads to Mecca.

8. The Australian Woman's Weekly-September 1969-24-P52.

9. Outside Country: A History of Inland Australia.

10. <http://www.ntlis.nt.gov.au/placenames/view.jsp?id=7935>.

گزارش‌ها، نخستین بانوی گرونده به اسلام در استرالیا بوده و سفرنامه‌اش از قدیم‌ترین گزارش‌های حج در این منطقه است.^۱ درباره زندگی وی دو روایت در دست است که یکی از آن‌ها با زندگینامه خودنوشتش سازگار و در کتابی از او با نام *نواهای جاودانه* آمده است. او نام این کتاب را از نوایی در روزگار کودکی خود الهام گرفته و این نوای ماورائی را تا کهنسالی در گوش خود طنین‌انداز دانسته است.^۲ به نظر می‌رسد برخی از گزارش‌های او در کتابش احساسی و اغراق‌آمیز است. (تصویر شماره ۴)

روایت دیگر، گزارش هیلاری لیندسی (Hilarie Lindsay) در کتاب *رؤیاهای یک زن رختشویی: زندگی خارق‌العاده ونیفرد استیگر*^۳ است که به سال ۲۰۰۲م. به چاپ رسید و با اسناد کتابخانه ملی استرالیا هماهنگ است.^۴

وی، به نوشته خود، به سال ۱۸۸۲م. در یکی از شهرهای چین زاده شد. به دلیل‌های ناشناخته، در کودکی بدون سرپرست شد و تا ۱۶ سالگی تحت حضانت و تربیت کلیسا

1. Pilgrimage and Religious Travel-P10.

2. The Australian Woman's Weekly-September 24-1969-P47.

3. The Washerwoman's Dream :The Extraordinary Life of Winifred Steger.

4. <http://www.cameleers.net/?P-id=239&cambioid=2&cambioid=1188>.

که به سال ۲۰۰۲م. به چاپ رسید^۱، گزارشی متفاوت درباره زندگی او به دست می‌دهد. بر پایه این گزارش، استیگر در لندن زاده شده و در ۱۰سالگی و پس از جدا شدن پدر و مادرش، همراه پدرش به استرالیا مهاجرت کرده و پس از یک ازدواج نافرجام با مهاجری آلمانی در زمانی که خدمتکار هتللی در کوئینزلند بود، تحت تأثیر رفتار علی اکبر نوبی (Ali Ackbar Nuby)، بازرگان مسلمان هندی و از مسافران هتل، با او ازدواج کرد و پس از چندی به اسلام گروید. او از علی صاحب سه فرزند، دو پسر و یک دختر، شد. آنان برای پرورش شتر به استخدام راه آهن استرالیا درآمدند. علی در سفری به هند، بر اثر ابتلا به وبا درگذشت و استیگر هزینه‌های زندگی خود و فرزندانش را با لباس شویی و خدمتکاری تأمین کرد. به سال ۱۹۲۵م. با شتربان هندی، کریم بخش (KarumBux) ازدواج کرد. به سال ۱۹۲۷م. با او به سفر حج روانه شد. لندسی در گزارش خود، به جزئیات سفر حج استیگر اشاره نکرده است.^۲

سفر مکه: جزئیات سفر حج ونیفرد از

- 1 <http://www.cameleers.net/?P-id=239&cambiomode=2&cambioid=1188>.
- 2 <http://www.cameleers.net/?P-id=239&cambiomode=2&cambioid=531>, <http://www.dailytimes.com.pk/default.asp?P=2007\03\08\story-2007-3-8-P2-3>.

کتاب *نواهای جاودانه* گزارش شده است. بر پایه این گزارش، علی پس از ۱۴ سال زندگی مشترک، تصمیم گرفت به زیارت خانه خدا برود. استیگر نیز با او همراه شد.^۳ آنان نخست از بندر پرت (Perth) در غرب استرالیا به سوی بمبئی رفتند. لوبو (Lubu) برادر بزرگ تر علی، در بمبئی به آنها پیوست. از بمبئی با قطار راهی لکنهو (lacknow) - جایی که نخستین گروه زائران برای سفر ساماندهی می‌شدند - و سپس کراچی گشتند. استیگر در کراچی دو فرزند پسر خود را به یکی از بستگان علی سپرد و دختر چهارساله‌اش را همراه برد.^۴ پس از توفقی ۱۰ روزه و طاقت‌فرسا در کراچی و در پی معاینه پزشکی، با گذرنامه ترکی و نام مستعار بی‌بی زیتون (BeBeZatoon) با کشتی بخار راهی بندر جدّه شد.^۵ وی شمار مسافران آن کشتی را ۱۱۰۰ تن برآورد کرده است^۶ که ۴۰۰ تن از آنها زن بوده‌اند.^۷ چند روحانی اهل تسنن، موسوم به مولوی، آموزش اعمال حج را بر عهده داشته‌اند. او، خود، نیز در

3. One thousand roads to Mecca.
4. The Australian Woman's Weekly-October 1-1969-P 41.
5. The Australian Woman's Weekly-September 24-1969-P69.
6. One thousand roads to Mecca.
7. The Australian Woman's Weekly-September 24-1969-P 69.

۱۹۲۷م. برابر با رمضان ۱۳۴۵ق. پس از تحمل سختی‌های فراوان، توفیق یافت تا خانه خدا را زیارت کند. وی از فراز کوهی مشرف به مسجدالحرام، کعبه را در نخستین نگاه، خانه‌ای بزرگ و سیاهپوش با پنج مناره، در میانه مسجدی بزرگ و کنار گنبد زر اندود زمزم، تصویر کرده است. او از ماجرای پیدایش چاه زمزم که پیشتر آن را در کلیسا شنیده بوده، به تفصیل سخن گفته است.

استیگر از سختی‌های سعی صفا و مروه همراه دخترش سخن گفته و آن را همانند ماجرای هاجر دانسته است. بخشی از نوشته‌های او به وصف پرده کعبه اختصاص یافته است. وی پرده کعبه را دارای تکه پارچه‌های مخمل سیاه دانسته که به دست دختران پارسی دوخته شده است.^۴ به نظر می‌رسد این گزارش با واقعیت سازگار نیست؛ زیرا در سده‌های ۱۳ و ۱۴ق. و ۱۹/ و ۲۰م. آن پرده را در مصر یا عربستان می‌دوختند. (← پرده کعبه) وی همچنین به وصف مسجدالحرام پرداخته و به توسعه آن در دوره آل سعود اشاره کرده و بخشی از خطابه امام جماعت مسجدالحرام را در کتاب خود بازنویسه است. او حالات معنوی و عرفانی حج گزاران را نیز وصف کرده است. به

4. The Australian Woman's Weekly-October 1969-1-P46.

کشتی به مطالعه آداب و رسوم مسلمانان و تمرین و تعلیم مناسک حج پرداخته است.^۱ از شمار زائران و حضور چندین مولوی برای آموزش می‌توان دریافت که سفر آن‌ها به نیت حج صورت پذیرفته است. کشتی برای استحمام و قرنطینه پزشکی مسافران یک روز در کمران، بزرگ‌ترین جزیره یمن، لنگر انداخت. همه زائران موظف گشتند پیش از استحمام لباس‌های خود را درون سبدهایی قرار دهند تا ضد عفونی شود. سپس کشتی به سوی بندر جدّه روان شد.^۲

استیگر و همسرش سرانجام در مارس ۱۹۲۷م. وارد جدّه شدند. زائران در آغاز ورود به حجاز، ناچار گشتند هفت روپیه بابت مالیات به حکومت آل سعود پردازند. حکومت سعودی این مبلغ را به اعراب صحرائین برای تأمین امنیت زائران تا رسیدن به مکه می‌پرداخت.^۳ گذرنامه‌ها در جدّه بازبینی شدند و سپس زائران در اتاق‌های بیست نفره جای گرفتند تا برای عزیمت به مکه آماده شوند. آن‌ها فاصله جدّه تا مکه را با شتر طی کردند.

زیارت خانه خدا: استیگر در مارس

1 . The Australian Woman's Weekly-September 24-1969-P69.

2 . The Australian Woman's Weekly-October 1-1969-P 41.

3 . One thousand roads to Mecca.

همین می توانست بدگمانی دیگر زائران و اعراب را برانگیزد و با توجه به ظاهر اروپایی اش، ممکن بود وی را کافر بیندارند. او از برخی مشکلات دیگر نیز یاد کرده است.^۳ از جمله در دوران توقف آن دو در کراچی، بخشی از اموال آنان به سرقت رفت.^۴ وی پیش از سوار شدن به کشتی در کراچی، به رفتار ناشایست پزشک هنگام معاینه افراد، اعتراض کرده و با او درگیر شده است.^۵ در اثنای سفر با کشتی، هر زائر وظیفه داشته که سه ظرف آب و هفت کیلوگرم هیزم با خود حمل کند.^۶ اتاقی که در کشتی به استگر و همسرش داده بودند، نزدیک موتورخانه قرار داشت و آن دو در طول سفر ناچار به تحمل صدای موتور کشتی بودند.^۷ سرگردانی در بیابان‌های پیرامون مکه پس از حمله راهزنان نیز از دشوارترین مراحل سفر استگر بوده است. در مسیر بازگشت، فردی به نام ابراهیم که در جده برگه رسمی عبور آن دو را در اختیار داشت، ناپدید شد. مأموران حکومتی پس از سوء ظن به استگر، وی را که گذرنامه

گزارش او، با این که بیشتر زائران کهنسال هندی امید بازگشت به سرزمین خود را نداشتند، اشتیاق زیارت در چشمانشان می درخشید و از مجاهدت خویش لذت می بردند. وی آب زمزم، تسبیح و سجاده را به عنوان سوغات برای همسایگانش در استرالیا برده است.^۱

استگر و همسرش پس از زیارت خانه خدا تصمیم می گیرند به مدینه بروند. اما در راه مدینه، گرفتار طوفان شن و حمله راهزنان می شوند و در پی رهایی از دزدان، راه را گم می کنند. پس از چهار روز سرگردانی در بیابان به چاه آبی که استگر آن را از چاه‌های ابراهیم نبی می داند و سپس به مسجدی می رسند.^۲ مشکلات فراوان این سفر، آن دو را از رفتن به مدینه منصرف می کند. مسیر بازگشت آن‌ها مکه، جده و از آن جا با کشتی، بندر کراچی بوده است.

مشکلات سفر: پیش از سفر، استگر دو نگرانی داشت: نخست دوری و سختی بیش از اندازه راه که وصف آن را از زائران پیشین بسیار شنیده بود. دیگر آن که در گزاردن نماز و خواندن دعا به زبان عربی تسلط نداشت و

3 . One thousand roads to Mecca.

4 . The Australian Woman's Weekly-September 24-1969-P69.

5 . One thousand roads to Mecca.

6 . One thousand roads to Mecca.

7 . The Australian Woman's Weekly-October 1-1969-P43.

1 . The Australian Woman's Weekly-October 1969-1-P48.

2 . The Australian Woman's Weekly-October 1969-1-P48.

The Washerwoman's Dream: The Extraordinary Life of Winifred Steger — Hilarie Lindsay — Simon & Schuster Australia, 2007

Pilgrimage and Religious Travel — Yousef Meri — Oxford University Press, 2010
Australia's Muslim Cameleers: Pioneers of the Inland 1860s-1930s — Jones, Ken-ny, South Australian Museum — 2010

سید حمیدرضا نجفی

استلام: لمس کردن حجرالاسود و

ارکان کعبه با دست یا بدن

واژه استلام از ریشه (س - ل - م) برگرفته از سَلَام به معنای درود^۴ یا سیلام به معنای سنگ است.^۵ بر پایه احتمال دوم، استلام در متون دینی به معنای «مسّ سیلام» یعنی رساندن دست و بدن به حجرالاسود است.^۶ شماری از واژه‌شناسان، استلام را از ریشه لَام به معنای سپر و زره یا سیلاح^۷ و یا به معنای

۴. النهایه، ج ۲، ص ۳۹۵؛ لسان العرب، ج ۱۲، ص ۲۹۷-۲۹۸؛ مجمع البحرین، ج ۶ ص ۹۰، «سلم».

۵. لسان العرب، ج ۱۲، ص ۲۹۷-۲۹۸؛ النهایه، ج ۲، ص ۳۹۵، «سلم».

۶. ترتیب اصلاح المنطق، ص ۳۰؛ غریب الحدیث، ابن قتیبه، ج ۱، ص ۴۲؛ لسان العرب، ج ۱۲، ص ۲۹۸، «سلم».

۷. غریب الحدیث، ابن سلام، ج ۴، ص ۳۲۷؛ لسان العرب، ج ۱۲، ص ۲۹۷، «سلم»؛ نک: رسائل المرزئی، ج ۳، ص ۲۷۵.

نداشت، دستگیر کردند. علی پس از جست‌وجوی فراوان، ابراهیم را یافت و مدارک را بازپس گرفت.^۱ آن‌ها در بندر جدّه به دو دختر هندی که گذرنامه‌شان دزدیده شده بود، یاری رساندند تا به صورت پنهان بر کشتی سوار شوند. اما به دست ماموران کشتی دستگیر شدند و پس از اصرار فراوان استگر، آزاد و راهی بندر کراچی گشتند.^۲

استگر در ۸۰ سالگی، زندگی‌نامه و سفر حج خود را بازنویسه است. کتاب زندگی‌نامه وی با عنوان *Always Bells: Life With Ali* نخستین بار در اول ژانویه ۱۹۶۹م. در سیدنی به چاپ رسید.^۳

The Australian Woman's Weekly—October 1-1969

The Australian Woman's Weekly—September 24-1969

One thousand roads to Mecca — Michael Wolfe — Grove Press

Outside Country: A History of Inland Australia — Alan Mayne, Stephen Atkinson—2011

Muslim communities in Australia — Shahram Akbarzadeh — 2001

1. The Australian Woman's Weekly—October 1-1969-P49.

2. The Australian Woman's Weekly—October 1-1969-P64.

3. Pious passengers: the Hajj in earlier times — Michael Naylor Pearson- 1994- P31.